

Két riportkönyvről

Ha ezt a szót hallom: *riport*, nagyon sokféle természetű írásra gondolhatok, s ezekhez nem mindig önként társulnak az olyasféle fogalmak, mint a teljesség, az elmélyültség vagy a művészet. Ezért is izgalmas olvasmány ez a műfaj: bizsergető várakozással foghatunk hozzá, mit kapunk vajon, s mi fog hiányozni? A sokfajta riportban mégis van valami közös, mégpedig a közeli valóság — vélt vagy valóságos — jelenléte. Szemmel sokszor alig követhető gyorsasággal változó korunkban természetesen szükséglet a valóság megismerése, és ez az, amiért leginkább érdemes kézbe venni ezeket a riportokat, hogy aztán örüljünk, ha a dolgok lényegét kaptuk, vagy fanyalogjunk, ha csak a látszatát. S ha ez így van, hogy is ne nyúlnánk különös mohósággal az olyan riportkötetek után, mint ez a két romániai kiadvány, hiszen olyan világról ígérnek tudósítást, amelyet sokkal kevésbé ismerünk a kellenél.

Nyissuk fel őket bátran, nem fogunk bennük csalódní.

Az egyik könyv — három szerző munkája — Vajdahunyadról szól. Erről a városról az egyébként keveset tudó embernek is két dolog jut az eszébe: a Hunyadiak vára és a vaskohászat. Nem véletlen tehát, ha a három riporter érdeklődése is főként ezek körül sűrűsödik, hogy ily módon igyekezzenek eljutni a város, a környező táj, az alakító-alakuló történelem és társadalom lényegéhez.

A három írás közül *Beke György* a legnagyobb lélegzetvételű. A „Cserna vizén zúg a malom...” című riportból részletekben, lépésről lépésre haladva ismerjük meg ezt a szűkebb világot s benne az emberek, a közösségek sorsát: az évszázadokkal vagy talán évezredekkel ezelőtt kialakult vaskohászat történetét, a vajdahunyadi és a Hunyad környéki magyarság nehéz, küzdelmes sorsát, munkásdinasztiák és munkásügyiségek kialakulását, a munkásmozgalom helyi eseményeit. Így olvasóként is megbarátkozunk néhány kiváló emberrel: a vajdahunyadi magyar iskola tanítójával, *Ştefan Tripsával*, a szocialista munka hőisével, aki *Sütő András* könyvéről beszélget, és azzal a lelkes orvosnővel, aki mindenképpen meg akarja védeni a hunyadi munkásokat mindattól, ami a körülöttük levő levegőt szennyezi. Meglátogatjuk a múlt század végén Bukovinából idetelepült székelyeket, hogy elmondhassák sorsukat, amelyben legfőképpen az a csodálatos, hogy megvannak és elmondhatják. Valódi és komoly kérdésekről esik szó *Beke György* riportjában, olyanokról, amelyek mindannyiunk számára fontosak.

Kenéz Ferenc írása (Női arcok kék mezőben) a vajdahunyadi asszonyokról szól, akiket itt, a „férfiak városában” szinte alig vesznek észre. Pedig sokféle asszony és leány él itt, s úgy tűnik, hogy az iparvidék őket is formálja, alakítja — ha akarják, ha nem. Megelégedettnek látszó, már beletörődött és még kitörni vágyó asszonyokkal beszélget a szerző, s mi olvasás közben azon tündöndhetünk, hogy nicsak: a nehézipar városában létezik egy másik, egy csöndesebb Vajdahunyad is: az asszonyoké.

Mi újat kaphatunk még a harmadik riporttól, *Marosi Barna* „Amit a memória-tároló nem tud” című írásától? Elsősorban szép és érdekes hangulatokat, a múlt és a jelen, a város és a táj, a kohó és az ember együttesének gyakran lírai, belülről tükröződő varázsát. Végigsétálunk a városon, elnézegetjük Hunyadi várát, bepillantunk az óriáskohókhoz, de csak annyira, hogy a nagy forróság ne legyen kellemetlen. Végül pedig csónakázunk egyet a város fölött levő tavon; ahol „minden olyan idilikusan békés...”

Jó az összefoglaló cím, valóban *csőposta* ez a könyv, olyan, amin a sürgős üzeneteket szokták továbbítani. Ezek az üzenetek egyrészt arra valók, hogy gazdagabbak legyünk néhány okos gondolattal, amit majd magunkban tovább forgathatunk, másrészt pedig arra, hogy az ismeretek részleteivel felkeltse vagy jobb esetben növelje az érdeklődésünket. Nem csomagot kapunk tehát a csőpostán, hanem értesítést arról, hogy megvan a csomag.

*

A vajdahunyadi könyv egyik szerzőjének, *Marosi Barnának* a riportjait találjuk a „Megbolygatott világ” című gyűjteményben, amelyről túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy hallatlanul sok és sokféle ismeretet meríthetünk belőle, s olvastán szinte észrevétlenül, de mércével mérhetően okosodunk. Mert vajon hányan hallhattak, sőt olvashattak egy Jókai-regény izgalmasságával vetekedő írást dr. Bernády Györgyről, a századfordulói Marosvásárhely polgármesteréről, aki korszerű várossá tette a „feneketlen sártengert”, vagy a páratlan szépségű vásárhelyi Kultúrpalotáról? Hol kapnánk olyan írást, amely néhány kurta oldalon megismertet Fogaras várának történelmével, vagy a Vaskapu csodálatos világával, ahol az eltelt évszázadokban mindig történt valami fontos és emlékezetes esemény, és amelynek látható részét néhány esztendeje örökre betakarta a földuzzasztott Duna vize? És sorolhatom, mert indulunk tovább, az Erdélyi-érchegységbe — Hérodotosz és Jókai a kálauzunk, Fația Negra birodalmában járunk —, majd egy ugrás a nagy hegyeken túlra, a Duna-delta titokzatos világába, ahol különleges madarak és emberek élnek, hogy aztán újra visszatérjünk Erdély tájaira: a Hargita két szárnya alá, a széljárta Háromszékbe s Románia leghidegebb pontjára, Gyergyóba. Mindenhol látunk, hallunk valami érdekeseget, ritkaságszámba menőt: egyebek között nádast bújó biológust, Nyíró József ma is élő Uz Bence-modelljét, büntetését töltő gyilkost, Gyergyóalfalu legöregebb emberét és még sok egyebet.

Marosi Barna még a sohasem látott tájakon is úgy vezeti az olvasót, hogy azonnal otthonosan érezzük magunkat. Nem mindennapi képesség ez, amivel megteremti a riport közvetlen, meghitt hangulatát. Amolyan bűbajos keveréket készít, amelyben sok mindenből van egy-egy csipet, de csak így, együtt adja meg az élményt. Meg-eleveníti a mindenütt jelenlevő történelmet, felkeresi a nem mindennapi sorsú vagy egyéniségű embereket, s a statisztikai adatok ízletlenségének ellensúlyozására nem röstöl utánajárni valami különlegességnek, amitől gyorsabban futkos az olvasó szeme a szövegben.

Marosi Barna nem az a riportter, aki fölízgatja az olvasót. Írásain nem döbbenünk meg, nem szorul össze a torkunk, nem gurulunk méregbe, és nem jövünk lázba. Még csak a térdünkre sem eresztjük olvasás közben a könyvet, hogy el-eltűnődjünk egy-egy gondolaton. Amint már Vajdahunyadon tapasztalhattuk a tűzokádó kohók megszemlélésekor: ügyel, nehogy túlságosan közel menjen a tűzhöz. Minket sem hoz tehát tűzbe. Élvezzük az írás szépségét, a hangulatosra fogalmazott mondatok zenéjét, átadjuk nekik magunkat, és tudomásul vesszük azt, amiről szólnak. Jó közérzettel gazdagodunk, okosodunk. Néha pedig rajtakaphatjuk magunkat, hogy azokat a részeket is szívesen olvassuk, amit témájuk jelentősége miatt máskor talán átlapoznánk.

Annak, aki hozzájuthat és elolvassa ezt a két romániai riportkönyvet, szép élményekben lesz része, s ha úgy adódik, otthonosabban mozog majd ezeken a tájakon, bátrabban és kíváncsibban pillant az elmúlt időkbe, s minden bizonnyal értőbb szemmel néz az ott élő emberekre is.

[*Csőposta (Beke György, Kenéz Ferenc és Marosi Barna riportkönyve Vajdahunyadról) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974. — Marosi Barna: Megbolygatott világ (Riportok). Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974.]*

HALÁSZ PÉTER